

**Střední škola informatiky, elektrotechniky a řemesel
Školní 1610, Rožnov p.Radhoštěm 756 61**

ŠKOLNÍ PROGRAM PROTI ŠIKANOVÁNÍ

Příloha Minimálního preventivního programu

Vypracoval: Mgr. Miroslava Štibingerová, metodik prevence

Ing. Jana Josefíková, metodik prevence

Schválil: Mgr. Miroslav Trefil

Směrnice nabývá platnosti dne: 22. 9. 2013

Směrnice nabývá účinnosti dne: 1. 10.2013

Změny ve směrnici jsou prováděny formou číslovaných písemných dodatků, které tvoří součást tohoto předpisu

Obecná ustanovení

Program proti šikanování vychází z metodického pokynu MŠMT č. j.22294/2013-1 „**Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení**“ a je provázán s Metodickým doporučením k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č. j. 2129/2010-28.

Na tvorbě, průběžné aktualizaci a realizaci se podílejí všichni pracovníci školy. Koordinaci tvorby zajišťuje v rámci standardní náplně práce metodik prevence. Za hodnocení a realizaci je zodpovědný ředitel školy.

Odpovědnost školy

- Škola či školské zařízení má jednoznačnou odpovědnost za děti a žáky. Z hlediska zákona č. 5651/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, jsou školy a školská zařízení povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit, a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování (sociálně patologických jevů). Z tohoto důvodu musí pedagogický pracovník šikanování mezi žáky předcházet, jeho projevy neprodleně řešit a každé oběti poskytnout okamžitou pomoc.
- Z hlediska trestního zákona č.40/2019 Sb. může šikanování žáků naplňovat skutkovou podstatu trestných činů či provinění (dále jen trestných činů) vydírání (§175), omezování osobní svobody (§171), útisku (§177), ublížení na zdraví (§145,146), loupeže (§ 173), násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (zvláště § 352), poškození cizí věci (§228), znásilnění (§185), kuplířství (§189) apod.
- Trestné činy ve vztahu ke kyberšikaně:

Kyberšikana obdobně jako školní šikana sice není sama o sobě trestným činem ani přestupkem, ale její projevy mohou naplňovat skutkovou podstatu např. těchto trestných činů: nebezpečné pronásledování (stalking, § 354), účast na sebevraždě (§ 144), porušení tajemství dopravovaných zpráv (§ 182), porušení tajemství listin a jiných dokumentů (§ 183), pomluva (§ 184)

- Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznámení, případně nepřekážení trestného činu (§ 367 trestního zákona). V úvahu přicházejí i další trestné činy jako např. nadržování (§ 366 tr. zákona) či schvalování trestného činu (§ 365 tr. zákona), v krajním případě i podněcování (§ 134 tr. zákona). Skutkovou podstatu účastenství na trestném činu může jednání pedagogického pracovníka naplňovat v případě, že o chování žáků věděl a nezabránil spáchání trestného činu např. tím, že ponechal šikanovaného samotného mezi šikanujícími žáky apod.

Minimální požadavky na školu pro řešení šikany

Aby škola mohla účinně a bezpečně zastavit již existující šikanování, měla by plnit tyto požadavky:

- ředitel školy je orientován v metodice, organizaci a právní problematice šikanování. Je to základní předpoklad, aby mohl vytvořit příznivé podmínky pro vyškoleného odborníka na řešení šikany a inicioval rozvíjení školního programu proti šikanování;
- škola má vyškoleného alespoň jednoho odborníka pro koordinaci a následně i pro řešení šikany (zpravidla školní metodik prevence, dle vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění vyhlášky č. 116/2011 Sb.). Pracovník pověřený řešením umí kvalifikovaně odhadnout stadium a formu šikany a rozhodnout, zda řešení zvládne škola sama nebo zda si povolá odborníka. (příloha vyhlášky č. 72/2005 Sb. stanovuje kompetence školních poradenských pracovníků, tj. školního metodika prevence, výchovného poradce, příp. školního psychologa nebo školního speciálního pedagoga a také kompetence školských poradenských zařízení – pedagogicko-psychologické poradny (dále jen „PPP“), střediska výchovné péče (dále jen „SVP“) aj.);
- škola spolupracuje s PPP, SVP a dalšími organizacemi a institucemi při řešení pokročilých a neobvyklých šikan, které sama nezvládne;
- škola aktivně spolupracuje s rodiči na ochraně dětí a žáků před šikanou. Vhodný způsob je seznámení rodičů s nekompromisním bojem školy proti šikanování, například na webových stránkách, v informativním letáku o škole a na třídních schůzkách (viz Příloha 2);
- **škola má ve školním řádu:**
 - zakomponován kategorický zákaz chování mající charakter šikanování a opatření, která se váží k tomuto závažnému porušení školního řádu
 - zpracovaná pravidla používání informačních a komunikačních technologií, internetu a mobilních telefonů (během vyučování, o přestávkách, v prostoru školy). Součástí tohoto textu je i stanovení kázeňských opatření při nedodržování těchto pravidel
 - ředitel školy zajistí v souladu s pracovním řádem dohled pedagogických pracovníků nad žáky ve škole před vyučováním a o přestávkách, na vytipovaných rizikových místech v prostorách školy;

- škola má zpracovaný plán dalšího vzdělávání pedagogů, zejména pracovníka pověřeného řešením šikany (zpravidla školního metodika prevence) a třídních učitelů v prevenci šikánování.

Čl. 1

Formy, stádia a znaky šikánování

1.1 Vymezení pojmu

Šikánování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Může se realizovat i prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv. kyberšikanu. Ta zahrnuje útoky pomocí e-mailů, SMS zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apod. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezdědky v celoživotních následcích na duševní a tělesné zdraví oběti.

1.2 Formy šikany

Šikánování má ve svých projevech velice různou podobu. Mezi základní formy šikany patří:

- Verbální šikana, přímá a nepřímá – psychická šikana (součástí je i kyberšikana, děje se pomocí ICT technologií).
- Fyzická šikana, přímá a nepřímá (patří se i krádeže a ničení majetku oběti).
- Smíšená šikana, kombinace verbální a fyzické šikany (násilné a manipulativní příkazy apod.).

Za určitých okolností může šikánování přerůst až do forem skupinové trestné činnosti a v některých opravdu závažných případech může nabýt i rysy organizovaného zločinu.

(1) Vytváření školního programu proti šikánování je dlouhodobý a trvalý proces. Určují ho dva znaky – celoškolní rozměr a zaměření na specifickou prevenci.

(a) Aby škola děti účinně chránila před šikánováním, zapojuje všechny pedagogické pracovníky.

(b) Zaměření na specifickou prevenci vypovídá, že se program věnuje výhradně řešení šikany, a to prostřednictvím specifické primární prevence a prevence sekundární.

(2) Školní program proti šikánování má 13 komponent (hlavních součástí):

1. zmapování situace – analýza a evaluace (před a po zavedení programu a také v jeho průběhu);
2. motivování pedagogů pro změnu;
3. společné vzdělávání a supervize všech pedagogů;
4. užší realizační tým (zástupce vedení - nejlépe ředitel, zástupci třídních učitelů z 1. a 2. stupně, zástupce družiny, školní metodik prevence, výchovný poradce, školní psycholog atd.);
5. společný postup při řešení šikánování (šest skupin základních scénářů);
6. primární prevence v třídních hodinách;
7. primární prevence ve výuce;
8. primární prevence ve školních i mimoškolních programech mimo vyučování;

9. ochranný režim (demokraticky vytvořený smysluplný školní řád, účinné dohledy učitelů);
10. spolupráce s rodiči (vhodný způsob seznámení s nekompromisním bojem školy proti šikaně, například na webových stránkách, pomocí informativního dopisu a při třídních schůzkách);
11. školní poradenské služby;
12. spolupráce se specializovanými zařízeními;
13. vztahy se školami v okolí (domluva ředitelů na spolupráci při řešení šikany, kdy se jí účastní žáci z různých škol).

1.3 Stádia šikanování podle Michala Koláře, 1990, 1996, 1997, 2000 aj.

První stádium: Zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván, Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stádium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích, kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci působit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese

Třetí stádium (klíčový moment): Vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejvhodnější oběti. V počátku se stávají jejich oběťmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“.

Čtvrté stádium: Většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakási alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

Páté stádium: Totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí, které jsem pro přehlednost označil jako „otrokáře“ a „otroky“. Jedni mají všechna práva a ti druzí nemají práva žádná.

1.4 Znaký signalizující možnou existenci šikany

1.4.1 Možné příznaky šikany pozorovatelné ve škole

Nepřímé (varovné) znaky šikanování mohou být např.:

- Žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády.
- Při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními.
- O přestávkách vyhledává blízkost učitelů.
- Má-li potřebu mluvit před třídou, je nejistý, ustrašený.
- Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.
- Stává se uzavřeným.
- Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.
- Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, popřípadě rozházené.
- Zašpiněný nebo poškozený oděv.

strana 3

- Stále postrádá nějaké své věci.
- Odmitá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.
- Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy.
- Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.
- Odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.

Pozornost je třeba věnovat žákům nově zařazeným do třídy dodatečně v průběhu školního docházky.

Přímé znaky šikanování mohou být např.:

- Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet. Rozhodujícím kritériem je, do jaké míry je daný žák konkrétní přezdívkou nebo "legrací" zranitelný.
- Kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávisným, nebo pohrdaným tónem.
- Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil.
- Příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem, a skutečnost, že se jim podřizuje.
- Nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich.
- Honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvláště silné, ale je nápadné, že oběť neoplácí.
- Rvačky, při nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

1.4.2 Možné příznaky šikanování pozorovatelné v rodině

- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.
- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávilo volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.
- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.
- Nechuť jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach. Ztráta chuti k jídlu.

- Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem.
- Dítě chodí ze školy domů hladové (agresori mu berou svačinu nebo peníze na svačinu).
- Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. “Nechte mě!”
- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
- Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objeví výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě. Odmítá svěřit se s tím, co je trápí.
- Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze.
- Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí
- Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.
- Dítě si stěžuje na neurčitě bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma. Své zdravotní obtíže může přehánět, případně simulovat (manipulace s teploměrem apod.)
- Dítě se vyhýbá docházce do školy.
- Dítě se zdržuje doma víc, než mělo ve zvyku

Zákonné zástupce bude škola systematicky upozorňovat, aby si všímali těchto možných příznaků šikanování.

Formy, prostřednictvím kterých budou zkoumáni zástupci na možné příznaky šikany upozorňování:

- Informační leták pro zákonné zástupce žáků (viz příloha č.2)
- Společně i individuálně v rámci třídních schůzek a pohovorů o prospěchu a chování žáků
- Prostřednictvím webových stránek školy

Čl. 2

Způsoby jak šikanu v žákovských kolektivech ve škole minimalizovat

2.1 Pedagogičtí pracovníci

Pedagogičtí pracovníci vedou důsledně a systematicky žáky k osvojování norem mezilidských vztahů založených na demokratických principech, respektují identitu a individualitu žáka. Pomáhají rozvíjet pozitivní mezilidské vztahy úctu k životu druhého člověka. Všichni pedagogičtí pracovníci by měli vnímat vztahy mezi žáky a atmosféru ve třídních kolektivech, kde působí, jako nedílnou a velmi důležitou součást své práce. Důležité aktivity školy nelze spojoval jen s určitým vyučovacím předmětem nebo skupinou předmětů. Vzaty a chování pedagogických i nepedagogických pracovníků vůči sobě a vůči žákům, ovlivňující chování žáků.

Všichni pedagogičtí pracovníci školy budou dodržovat tyto zásady

- Při každé příležitosti žákům vysvětlovat, co to šikana vlastně je a jak se jí bránit, diskutovat o tomto problému zcela otevřeně. (v rámci náplně třídnických hodin, ve školním parlamentu, při projektovaných dnech a v rámci běžné výchově vzdělávací činnosti školní i mimoškolní).

- Věnovat pozornost žákům v problémových časech a prostředí (o přestávkách, na hřišti, v okolí školy, v jídelně, atd).
- Pravidelně a opakovaně využívat různé anonymní dotazníky, schránku důvěry apod.
- Naslouchat žákům i rodičům-zákonným zástupcům žáka: pokud šikanu někdo z nich ohlásí: tvrdě, slušně a rychle se sní vypořádat.
- Vždy se snažit spolupracovat jak se zákonnými zástupci agresora, tak oběti.
- Problém nezlehčovat, nebagatelizovat, nepodceňovat.
- V případě, že se na šikanu přijde, nedovolit, aby agresorovi prošla.
- Při vyšetřování šikany mít na paměti, že bývá často skrytá a velice rafinována.
- Sestavit v rámci školního parlamentu skupinku žáků, která by se v eventuelním šikanování zabývala, a tuto skutečnost všude rozhlásit, aby oběti věděly, kam se mají v případě potřeby obrátit.
- V případě, že je zjištěno, že se proti ohlášené šikaně nic neudělalo, se snažit o vyvolání jejího důsledného vyšetření.
- Podporovat oběť a potrestat agresora.
- Podporovat diskuse o vycházení s ostatními lidmi a formovat pozitivní postoje vůči nim.
- Podporovat žáky v tom, aby se všemi jednali s respektem a vzájemnou úctou.
- Stanovit třídní pravidla chování podporující pozitivní vzájemné vztahy mezi žáky (a mezi žáky a učiteli).
- Pravidelně vyhodnocovat klima školy a třídy.
- Vytvářet ve škole klidnou, bezpečnou přátelskou atmosféru.
- Podporovat solidaritu a toleranci a vědomí sounáležitosti.
- Posilovat a vytvářet podmínky pro zapojení všech žáků do aktivit třídy a školy.
- Uplatňovat spolupráci mezi žáky.
- Organizovat školy v přírodě, poznávací pobyty, exkurze, výlety a další podobné společné akce.
- Rozvíjet jednání v souladu s právními normami a důrazem na právní odpovědnost jedince.
- Ve školním řádu budou jasně stanovena pravidla chování včetně sankcí za jejich porušení.
- Šikanování je považováno za závažný přestupek (viz školní řád a pravidla hodnocení žáků).

2.2 Ředitel školy

Ředitel školy odpovídá za systémové aktivity školy v oblasti prevence šikanování a úsilí. Vychází přitom z komplexního pojetí preventivní strategie, která je ve smyslu *Metodického pokynu k primární prevenci sociálně patologických jevů a dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních* č. j.20 006/2007-51 součástí Minimálního preventivního programu školy.

- Zajistí vzdělávání pracovníků (pedagogických i nepedagogických) v akreditovaných kurzech k problematice šikanování. Vzdělávání pedagogických pracovníků se řídí § 10 vyhlášky č.317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků, ve znění vyhlášky č. 412/2006 Sb. Vzdělávání školního metodika prevence ve specializačním studiu se řídí § 9 vyhlášky č. 317/2005 Sb,

- Zajistí v souladu s pracovním řádem dohled pedagogických pracovníků nad žáky zejména ve škole před vyučováním, o přestávkách mezi vyučovacími hodinami, mezi dopoledním a odpoledním vyučováním, podle potřeby při přecházení žáků mezi pavilony školy, do školní jídelny a do školní družiny. Především v prostorách, kde k šikanování již došlo nebo kde by k němu mohlo docházet.
- Zajistí, aby žáci i pedagogičtí pracovníci byli seznámeni s negativními důsledky šikanování, a to jak pro jeho oběti a pachatele, tak i pro celý třídní (školní) kolektiv.
- Zajistí doplňování školní knihovny a literaturu z oblasti problematiky násilného chování a šikanování.

Čl. 3

Krizový plán pro řešení šikany

Eliminuje či minimalizuje škody v případě, že k šikanování ve školním prostředí dojde. Vyplývají z něj jednoznačně kompetence jednotlivých osob a specifický postup a způsob řešení.

Tento krizový plán řešení šikany slouží k tomu, aby pedagog na naší škole dopředu věděl, co má ve vyhraněné situaci dělat.

3.1 Kompetence

- **ředitel školy** – viz čl. 2.2, zodpovídá za dodržování a průběžné vyhodnocování programu proti šikaně a krizového plánu při řešení šikany, sestavuje výchovnou komisi, která případný případ šikany vyšetřuje,
- **metodik prevence rizikového chování žáků** – má ve standardní náplni práce činnosti v prevenci sociálně-patologických jevů, včetně šikany, sestavuje a vyhodnocuje Minimální preventivní program školy,
- **výchovný poradce** – zodpovídá za práci s nadanými žáky a žáky se specifickými vzdělávacími a výchovnými potřebami,
- **školní psycholog** - pracuje s obětí šikany - individuální terapie, popřípadě skupinová práce v rámci třídy;
- **třídní učitelé** – zodpovídají za monitorování a případné šetření a řešení situace v kmenové třídě, spolupracují s vedením školy výchovným poradcem, školním psychologem a metodikem prevence,
- **pedagogičtí pracovníci** – spolupracují s vedením školy, metodikem prevence a třídními učiteli, podezření na možnou existenci šikany neprodleně oznamují vedení školy,
- **výchovná komise školy** – sestavuje ji ředitel školy, zabývá se vyšetřováním případné šikany,
- **ostatní** (pedagogicko-psychologická poradna, středisko výchovné péče, speciální pedagogické centrum, Policie ČR, oddělení sociálně právní ochrany dítěte) – spolupracují se školou v prevenci i řešení případů šikany.

3.2 Strategie vyšetřování šikany – postup při vyšetřování šikany

Všechny získané informace je nutno písemně zaznamenat, jde o důležitý materiál!

Cílem našeho postupu je:

1. Chránit informátory – svědky a oběť, vyšetřovat nenápadně – hrozí nebezpečí pomsty ze strany agresorů.
2. Získat odpovědi na otázky:
 - Kdo je obětí, kolik je obětí?
 - Kdo je agresorem, kolik je agresorů?
 - Kdo je iniciátorem? Kdo je aktivním účastníkem?
 - Co, kdy a kde dělali agresori obětím?

A. Strategie pro vyšetřování počáteční šikany (se standardní formou):

Tato strategie zahrnuje situace, které škola zvládne řešit vlastními silami.

1. **Rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili a s oběťmi.**
2. **Nalezení vhodných svědků.**
3. **Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky (nikoli však konfrontace obětí a agresorů)**
4. **Zajištění ochrany obětím.**
5. **Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi.**

B. Strategie pro vyšetřování pokročilé šikany s neobvyklou formou – výbuch skupinového násilí vůči oběti, tzv. třídního lynčování:

Tato strategie zahrnuje situace, kdy škola potřebuje pomoc z venku a je nezbytná její součinnost se specializovanými institucemi a policií.

1. Překonání šoku pedagogického pracovníka a bezprostřední záchrana oběti.

Pedagog musí zvládnout svůj vlastní šok, zastavit násilí a postarat se o oběť, poskytnout jí pomoc a ochranu.

2. Domluva pedagogických pracovníků na spolupráci a postupu a vyšetřování.

Pedagog musí zalarmovat všechny své kolegy, ale neměl by nechat třídu bez dozoru (vyslat pro kolegy žáka, který do šikany nebyl zapojený). Situace je natolik závažná, že si vyžaduje přerušování vyučování.

3. Zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi.

Pedagogové musí zabránit tomu, aby se třída mezi sebou domluvila, musí zamezit křivé skupinové výpovědi. Někdo musí zůstat s žáky a hlídat je. Také lze žáky rozdělit do skupin, ale i ty musejí být pod dozorem.

4. Pokračující pomoc a podpora oběti. Pokud dojde ke zranění, je třeba zavolat záchranku a informovat zákonné zástupce žáka. Pokud ke zranění nedošlo, i tak je třeba oběť chránit, uklidnit a utišit ji, snažit se dodat pocit bezpečí.

5. Nahlášení policii. Škola je povinná nahlásit případ policii, ale jedná nezávisle na ní. Zahájí rychle, ten samý den vlastní vyšetřování. Pro výchovnou pomoc je zásah policie málo významný.

6. Vlastní vyšetřování. Viz čl. 3.3

V případě negativních dopadů šikanování na oběť je nutné zprostředkovat jí péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče, speciálně pedagogického centra nebo dalších odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů.

3.3 Taktika vyšetřování šikany

3.3.1 Mechanismy bránící vyšetřování

- Oběť nedokáže podrobně vypovídat o tom, čemu byla vystavena
- Agresori úporně, přesvědčivě a organizovaně lžou
- Většina ostatních spolužáků také lže nebo nechce vypovídat, objevují se falešní svědkové
- Rodiče agresorů jsou přesvědčeni, že jejich děti byly nespravedlivě nařčeny, někdy se dokonce snaží vyvolat dojem, že agresorem je oběť
- Rodiče oběti mají většinou strach o osud svého dítěte a bojí se dalšího vyšetřování
- Při pokročilé šikaně vyšetřování nevědomě brání i pedagog

3.3.2 Kdy začít vyšetřovat

Poučený pedagog si všímá, záměrně a systematicky vyhledává přímé i nepřímé varující signály – viz čl. 1.4.1

3.3.3 Posouzení, zda je šikana počáteční nebo pokročilá

V počátečním stadiu vyšetřování musíme zjistit závažnost šikany:

- Způsob chování a výpovědi obětí a svědků
- Závažnost a šetrnost agresivních projevů
- Doba jakou šikanování trvalo
- Počet obětí a agresorů

Pedagog, kterého nemá speciální výcvik, by se neměl pouštět do vyšetřování pokročilé šikany!

Zajistí především ochranu oběti, informuje vedení školy, které se dále obrátí na odborníka, případně nahlásí případ Policii ČR.

3.3.4 Části vyšetřování:

1. zahřívací předkolo

Je třeba navodit určitou atmosféru: ta je jiná mluvíme-li s obětí a se svědkem (snažíme se vzbudit pocit jistoty a bezpečí), jiná při hovoru s agresorem (znejišťujeme jej, využíváme napětí, momentu překvapení a šoku).

2. monolog

Slouží k tomu, aby žák – svědek nebo agresor svými slovy řekl, co se přihodilo. Někdy se agresor zaplete do vlastní lži.

3. dialog

Jde o kladení otázek vyšetřovanému žákovi a o jeho odpovědi. Po celou dobu je třeba udržovat citové napětí. Nejběžnější variantou je tzv. „přitlačení ke zdi“. Agresorovi jsou nabídnuty nějaké polehčující okolnosti, když se přizná, zároveň je ubezpečen, že v případě dalšího šikanování bude nekompromisně potrestán. Při rozhovoru s agresorem je důležité, na co se ptáme a jakým způsobem.

Významnou roli hraje **neverbální komunikace**:

- Jak se na agresora díváme
- V jaké jsme od něj vzdálenosti (příliš velká vzdálenost i přílišná blízkost zneklidňují)
- Zda on sedí a my stojíme (pocit převahy)

4. konfrontace

Není nutná v každém případě, někdy se dělá mezi svědky, aby se ujasnily rozpory, nebo mezi agresory. Konfrontaci agresorů (posadíme je tvář v tvář) regulujeme, sledujeme rozpor mezi slovy a gesty.

V žádném případě nekonfrontujeme oběť a svědky s agresorem!!!

Čl. 4

Zastavení šikany ze strany školy, ochrana skupiny, obnovení dodržování společenských norem

4.1 Metoda nátlaku

Metoda nátlaku: neřeší příčiny problém, nejde o hloubky vztahů. Cílem je udělat stop agresí, zastavit šikanou a obnovit dodržování společenských norem bez ohledu na potřeby jednotlivců.

4.1.1 Individuální nebo komisionální pohovor s agresory a jejich zákonnými zástupci

Představitelé školy (ředitel, výchovný poradce, školní metodik prevence, třídní učitel) vytvoří komisi a postupně se sejdou s agresory a jejich zákonnými zástupci. Je vhodné pozvat si zákonné zástupce agresorů najednou!

Komise dodržuje následující **postup pohovoru**:

- Seznámení zákonných zástupců agresorů s problémem (toho by se měl ujmout člověk, který šikanou vyšetřoval a nejvíc o ní ví – většinou výchovný poradce nebo metodik prevence).
- Postupné vyjádření všech pedagogů k problému.
- Vyjádření agresora (obvykle doma agresor všechno popře a mystifikuje rodiče, kteří přijdou do školy rozzlobení, s pocitem, že se jejich dítěti děje křivda).

- Vyjádření zákonných zástupců agresora.
- Rozhodování komise (členové komise by měli hledat řešení společně se zákonnými zástupci žáka. Naleznou-li společné řešení, přijmou se za své. Pokud zákonní zástupci odmítají spolupracovat, musejí rozhodnout samostatně. Důležité je neustoupit tlaku zákonných zástupců, neprozradit jména svědků a dojít ke konkrétnímu řešení. Pak je na zákonných zástupcích agresorů, zda se odvolají, nebo zvolí jiný postup).

4.1.2. Výsledky šetření včetně potrestání agresorů oznámit před celou třídou

- Důležitá je zvolená forma (nevolit autoritativní způsob sdělení ředitelem školy).
- Získat žáky pro hledání společného řešení – problém je za námi, co uděláme, aby se vztahy zlepšily.

V případě pokročilé šikany, kdy třída stojí za agresorem, se obvykle postoj žáků nezmění. Snažíme se o rozbití jádra agresorů.

Škola musí vždy demonstrovat svůj pevný morální postoj: šikanování nebude trpěno!

4.1.3 Ochrana oběti

Z důvodu možného opakování je třeba být i po vyšetřování s obětí (nebo i s jejími zákonnými zástupci) v kontaktu, setkávat se s ní, zvát do pedagogicko-psychologické poradny, mít o ni stále zájem.

4.2 Metoda usmíření

Metoda usmíření sleduje místo vnějšího donucení k poslušnosti pomocí trestu hlubší proměnu vztahů ve skupině i mezi obětí a agresorem. Jejím cílem je eliminovat agresivní, nepřátelské postoje a dojít k domluvě a usmíření. Agresor není tvrdě potrestán. Projevuje se mu naopak důvěra, dostává šanci vše napravit.

Pro nápravu situace ve skupině je potřeba pracovat s celým třídním kolektivem. Je nezbytné vypořádat se i s traumaty těch, kteří přihlíželi, ale nezasáhli (mlčící většina).

4.3 Výchovná a nápravná opatření

Pro potrestání agresorů lze užít následující **běžná** výchovná opatření:

- Napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele
- Snížení známky z chování
- Podmíněné vyloučení ze studia
- Převedení do jiné třídy

Následuje další práce s agresorem (jeho náhled na vlastní chování, motivy, rodinné prostředí). V případě potřeby mu zprostředkovat péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče nebo jiných odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů.

V mimořádných případech se užijí **další** opatření:

- Ředitel školy doporučí zákonným zástupcům dobrovolné umístění žáka do pobytového oddělení SVP, případně doporučí realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v místě příslušném diagnostickém ústavu.
- Ředitel školy podá návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu.

Čl.5

Spolupráce se zákonnými zástupci žáků

Pokud zákonní zástupci informují školu o podezření na šikanování, je za odborné vyšetření záležitosti zodpovědný ředitel školy. Při nápravě šikanování je potřebná spolupráce vedení školy, školního metodika prevence, výchovného poradce a dalších pedagogických pracovníků, jak s rodinou oběti, tak i s rodinou agresora.

Při jednání se zákonnými zástupci žáků dbají pedagogičtí pracovníci na taktní přístup a zejména na zachování důvěrnosti informací. Je nutné předem informovat zákonné zástupce žáků o tom, co dělat v případě, když se dozvědí o šikanování. (viz informační leták pro rodiče – Příloha č. 2)

Čl. 6

Spolupráce se specializovanými institucemi

Při předcházení případům šikany a při jejich řešení je důležitá spolupráce vedení školy, školního metodika prevence, výchovného poradce nebo zástupce školy a dalšími institucemi a orgány. Zejména:

- V resortu školství – s pedagogicko-psychologickými poradnami, středisky výchovné péče, speciálně pedagogickými centry,
- V resortu zdravotnictví – s pediatry a odbornými lékaři, dětskými psychology, psychiatry a zařízeními, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči, včetně individuální a rodinné terapie,
- V resortu sociální péče – s oddělením péče o rodinu a děti, s oddělením sociální prevence (možnost vstupovat do každého šetření, jednat s dalšími zainteresovanými stranami, s rodinou),
- Případně s NNO specializujícími se na prevenci a řešení šikany
- Dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (provinění), ředitel školy nebo školského zařízení oznámí tuto skutečnost Policii ČR.

Ředitel školy oznámí orgánu sociálně právní ochrany dítěte skutečnosti, které ohrožují bezpečí a zdraví žáka. Pokud žák spáchá trestný čin (provinění), popř. opakovaně páchá přestupky, ředitel školy zahájí spolupráci s orgány sociálně právní ochrany dítěte bez zbytečného odkladu.

Čl. 7

Závěrečná ustanovení

1. Kontrolou provádění ustanovení této směrnice je statutárním orgánem školy pověřen zaměstnanec: metodik prevence sociálně patologických jevů.
2. Uložení směrnice v archivu školy se řídí spisovým řádem školy.
3. Směrnice nabývá účinnosti datem: 1. 10. 2013
4. Zaměstnanci školy s tímto řádem byli seznámeni na provozních poradách ve dnech 24. 9. 2013, 1. 10. 2013
5. S krizovým plánem jsou vždy na začátku školního roku prokazatelně seznámeni žáci (přiměřeně jejich věku).
6. S programem proti šikaně jsou seznámeni na 1. třídních schůzkách ve školním roce zákonní zástupci žáků.

V Rožnově p. R. 23. 9. 2013

Mgr. Miroslava Štibingerová, Ing. Jana Josefíková

Doporučená literatura z oblasti školního šikanování

- Kolář, M. (2001, 2005). Bolest šikanování. Praha: Portál
Kolář, M. (1997, 2000). Skrytý svět šikanování. Praha: Portál
Kolář, M. (2005). Školní násilí a šikanování. Ostrava: CIT, Ostravská univerzita
Kolář, M. (Ed.) (2004). Školní šikanování. Sborník z první celostátní konference konané v Olomouci na PF UP 30.3.
Kolář, M. (2003). Specifický program proti šikanování a násilí ve školách a školských zařízeních. Praha: MŠMT ČR
Parry, J., CArrington, G. (1997). Čelíme šikanování: sborník metod. Praha, IPPP.
Říčan, P. (1995). Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí. Praha: Portál.
Kolář, M. (2010). Bolest kyberšikany. Informační bulletin1. Úřad pro ochranu osobních údajů

Časopisy

- Kolář, M. (2007). Český školní program proti šikanování. Právo a rodina č.3/2007
Kolář, M. (2006). Jak na šikanu? Psychologie dnes 2 (12), 16-18.
Kolář, M. (2005). Devět kroků při řešení počáteční šikany aneb pedagogická chirurgie. Prevence 7 (2), 3-7.
Kolář, M. (1998) Soudce Lynch na českých školách? Vyšetřování a léčba specifických typů šikan, in Sborník „Prevence šikanování na školách“, Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, Praha.

Webové stránky s tematikou školní šikany a kyberšikany

- Společenství proti šikaně, www.sikana.org
E-Nebezpečí pro učitele, www.e-nebezpeci.cz
Národní centrum bezpečnějšího internetu, www.ncbi.cz

Kontakty

- Sdružení Linka bezpečí (116 111), www.linkabezpeci.cz
Poradna webu Minimalizace šikany, www.minimalizacesikany.cz
Internet poradna, www.internetporadna.cz
Kontaktní centrum, které přijímá hlášení, týkající se nezákonného a nevhodného obsahu internetu, www.Horka-linka.cz
Poradna E-Bezpečí - poradenská linka zaměřená na prevenci rizikového chování na Internetu, www.napisnam.cz

JAK POZNÁM, ŽE MI ŠIKANUJÍ DÍTĚ A CO MÁM DĚLAT?

Ne všechny děti jsou ve škole šikanovány, ale potkat to může každé z nich.

Vnímavý rodič si změny v chování dítěte vyvolané zkušeností se šikanou může všimnout jako první.

Doporučujeme všimnout si zejména těchto projevů chování:

- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.
- Dítě nemá kamaráda, s nímž by tráвило volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.
- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.
- Dítěti se ráno nechce jít do školy (zvláště když dříve mělo školu rádo)
- Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach.
- Dítě ztrácí chuť k jídlu.
- Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem.
- Dítě chodí ze školy domů hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu)
- Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze spaní, např. „Nechte mě!“
- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
- Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objevují výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě.
- Odmítá se svěřit s tím, co jej trápí.
- Dítě žádá o peníze, přičemž dává nevěrohodné důvody, případně doma peníze krade.
- Dítě nápadně často hlásí krádež osobních věcí.
- Dítě je neobvyklé, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.
- Dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha a hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma.
- Své zdravotní potíže může přehánět, případně i simulovat. (manipulace s teploměrem apod.)
- Dítě se vyhýbá docházce do školy.
- Dítě se zdržuje doma víc, než mělo ve zvyku.

Jestliže pozorujete některé z výše uvedených příznaků, naslouchejte svému dítěti, projeďte mu svou podporu a důvěru.

Dohodněte se s ním na dalších krocích. Nedělejte nic bez jeho vědomí. Doporučujeme navštívit třídního učitele, ředitele školy, metodika prevence nebo výchovného poradce.

Pomoc naleznete také na www.linkabezpeci.cz nebo www.minimalizacesikany.cz